

Studiokeskustelun litterointi

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Korona-aikana monien nuorten pääsy harrastuksiin evättiin. Harrastusten jäädessä tauolle nuoret huomasivat niiden merkityksen. Kyseessä ei olekaan kiva pikkulisa elämään, vaan keskeinen palanen hyvinvointia, sosiaalista elämää ja jopa identiteettiä. Nyt päättäjät tahtovat pitää kynsin hampain kiinni siitä, että lasten harrastukset saavat pyöriä.

Osa suomalaisista lapsista ja nuorista on kuitenkin suljettu harrastuksien ulkopuolelle myös kaikkina muina aikoina kuin poikkeusoloissa.

Minä olen Jutta Kuusitaipale ja kanssani studiossa on keskustelemassa vähävaraisten sivistyksellisiä oikeuksia tutkiva lina Järvinen Tampereen yliopistosta, tervetuloa.

Väitöskirjatutkija lina Järvinen:

Kiitos.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Oletko itse innokas harrastaja vapaa-ajalla?

Väitöskirjatutkija lina Järvinen:

No täytyy sanoa, että olen kyllä, että mulla on hyvin niinku monenlaisia harrastuksia. Että no ehkä tälleen tärkeimpänä ja säännöllisimpänä niin jooga ja sitten improvisaatioteatteri.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

No niin, harrastuksia voi tosiaan olla niin monenlaisia vaikkapa joogasta keräilyyn ja teatteriin. Miten määrittelet harrastamisen käsitteen tutkimustasi tehdessä?

Väitöskirjatutkija lina Järvinen:

No mä lähden enemmänkin, ehkä itsensä kehittämisen käsitteestä, mutta siihen sisältyy harrastaminen. Että sitten jos ajatellaan mitä harrastaminen on, niin se varmaankin määrittyy sellaisen niinku vapaa-ajan tekemisen kautta, että se on jotakin sellaista vapaa-ajalla tehtävää, mihin toivottavasti on jonkinlainen niin kuin sisäinen motivaatio. Ja sitten että se on jotain sellaista mielekästä tekemistä, joka ehkä tuottaa nautintoa tai jotain muita myönteisiä kokemuksia.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Mielekkyyys ehdottomasti on kyllä tärkeää harrastuksista puhuttaessa, ja usein harrastuksista keskustellessa esimerkiksi liikunnan terveyshyödyt ja motoristen kykyjen kehittyminen korostuvat. Mitä kaikkea muuta tärkeää harrastaminen antaa lapselle – tai pikemminkin, mitä kaikkea jää ehkä oppimatta tai saamatta, jos ei esimerkiksi ole varaa harrastaa?

Väitöskirjatutkija lina Järvinen:

No se on varmaankin tai tosi laaja kysymys ja liittyy tosi tosi moniin asioihin, mutta sitä voisi lähestyä esimerkiksi näiden perustarpeiden kautta. Että meillä on tarve johonkin omaehtoiseen toimintaan, mitä tämä harrastaminen on, sellaista omaa aktiivista toimijuutta vahvistavaa.

Sen lisäksi me halutaan kokea tällaista niin sanottua kyvykkyyttä eli sitä, että me osataan ja pystytään tehdä jotain ja sitten kolmantena tällainen niinku yhteisöllisyyden tarve. Eli tietenkin harrastaa voi myös yksin, mutta monesti siihen saattaa liittyä joku harrastusporukka, joku sellainen viiteryhmä, johon kuuluu. Niin se niinku merkityksellisyyden kokemus, joka tulee siitä, että kuuluu johonkin, osaksi jotakin. Ja totta kai näitä perustarpeita voi niinku täyttää monilla eri elämän osa-alueilla, mutta harrastaminen on varmaan sellainen, joka niinku tosi monipuolisesti vastaa tähän niinku perustarpeiden täyttämiseen.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Entä mitä pidemmän aikavälin vaikutuksia arvelet nuoruudessa harrastamisella olevan?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

No, se varmaankin riippuu yksilöstä ja siitä että mitä harrastaa, mutta se nyt on todettu, että riippuen harrastuksesta niin se voi vaikuttaa myönteisesti fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen hyvinvointiin. Ja sitten tietenkin oppii erilaisia taitoja.

Mutta mä taas ehkä lähden siitä, että harrastamisessa ei ehkä pitäisi miettiä, että mitä hyötyä tästä nyt saattaa ehkä tulevaisuuden kannalta olla. Vaan se, että se on niinku itsessään arvokasta tekemistä.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Kyllä, harrastaminen itsessään on siis tärkeää. Pelastakaa Lapset raportoi vuonna 2018, että 15 prosenttia 13–17-vuotiaista arvioi oman perheensä köyhäksi tai melko köyhäksi. Viimevuotisessa Lapsen Ääni kyselyssä 20 prosenttia nuorista koki perheensä toimeentulon heikentyneen poikkeusolojen vuoksi.

Iina Järvinen, miten vähävaraisuus vaikuttaa nuorten harrastamiseen Suomessa?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Pahimmillaanhan se jättää lapsen tai nuoren ihan kokonaan sen harrastamisen ulkopuolelle, ja vähintäänkin niinku kaventaa niitä mahdollisuuksia, että mihin lapsi tai nuori voi osallistua.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Teet tosiaan väitöskirjaa vähävaraisten sivistyksellistä oikeuksista. Voisitko lyhyesti kertoa, mitä kaikkea niihin sisältyy?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Joo, eli Suomen perustuslaissa säädetään sivistyksellistä oikeuksista, ja sen mukaan jokaisella on yhtäläinen mahdollisuus kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Eli se tarkoittaa sitä, että riippumatta mistään henkilöön liittyvistä syistä, kuten vaikka taloudellisesta tilanteesta, iästä tai sukupuolesta, niin jokaisella on oltava mahdollisuus jonkinlaiseen itsensä kehittämiseen, jota sitten julkisen vallan on turvattava ja se, että mitä se itsensä kehittäminen on, niin sitä ei ole mitenkään täsmällisesti määritelty. Mutta jollakin tavalla sen on oltava suhteessa niin kuin jonkinlaiseen yhteiskunnassa määriteltyyn normaaliin ja siihen niinku keskimääräiseen elintasoon. Eli se, että jokaisella riippumatta siitä minkälainen taloudellinen tilanne on, niin olisi oltava mahdollisuus niinku jonkinlaiseen vapaa-ajan harrastamiseen.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Kyllä, tämä siis sanotaan perustuslaissamme.

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Joo kyllä vaan, se on siellä perustuslaissa sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa pykälässä.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Löytyykö laista tai sopimuksista muuta velvoittavaa tekijää?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Joo siis toi perustuslaki on ihan on vaan se niin kuin lähtökohta se niinku hierarkiassa kaikista ylimpänä oleva säännös, ja sen lisäksi näitä täsmennetään niinku esimerkiksi liikuntalaissa ja nuorisolaissa, että mitä tämä sitten tarkoittaa.

Ja myös sellaista tukea voi hakea nyt tässä tapauksessa esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimuksesta, jossa taas määrätään siitä, että lapsella on oltava oikeus vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään osallistumiseen ja niin edelleen. Eli tämä muodostaa kyllä aika sellaisen, niinku ehkä vähän hajanaisen, mutta hyvin niinku moninaisen kokonaisuuden mistä niinku muodostuu se oikeus harrastaa, että se ei tosiaan ole ainoastaan siellä perustuslaissa vaan laajemminkin muissa laeissa ja sitten kansainvälisissä sopimuksissa, joihin tämä lapsen oikeuksien sopimus lukeutuu.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Keskustelemme siis harrastusmahdollisuuksien yhdenvertaisuudesta väitöskirjatutkija Iina Järvisen kanssa. Julkisella vallalla on velvollisuus tukea mahdollisuutta harrastamiseen, mikäli perhe ei siihen taloudellisesti pysty. Harrastustakuusta on keskusteltu jo pidemmän aikaa, ja tänä vuonna opetus- ja kulttuuriministeriön Harrastamisen Suomen malli -hanke lähti kunnolla käyntiin. Yli 200 kunnassa – Tampere mukaan lukien – järjestetään koulupäivän yhteydessä maksuttomia kerhoja peruskouluikäisille.

Iina Järvinen, millaisia ajatuksia Harrastamisen Suomen malli herättää tutkijan näkökulmasta?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Sehän on tosi myönteistä, että on tällainen malli ja sellainen niinku, joka tulee lähelle lapsia ja nuoria, että aidosti mahdollistetaan sitä harrastamista kaikille lapsille ja nuorille riippumatta siitä perheen taloudellisesta tilanteesta, mutta tietenkin tossa tulee se, että vaikka sitä nyt on niinku laajennettukin niin se ei vielä kosketa niinku läheskään kaikkia Suomen kuntia. Esimerkiksi että tietenkin tässä tulee se niinku saatavuuskysymys, että miten se saataisiin sellaiseksi niinku alueellisesti yhdenvertaiseksi, että se ei olisi riippuvainen siitä, että missä kunnassa nyt lapsi tai nuori sattuu asumaan.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Kyllä, mainitsitkin tässä juuri tämän alueellisen yhdenvertaisuuden kysymyksen. Millaisia muita ongelmakohtia tai uhkakuvia hankkeesta löytyy?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Yksi on varmaankin se niin kuin saavutettavuus, että miten tavoitetaan ne kaikista ehkä heikoimmassa tai haavoittuvimmassa asemassa olevat. Että jos mietitään vaikkapa, että tulee maahanmuuttajaperheestä, niin sitten jos tämä tieto tästä harrastusmahdollisuudesta tulee huoltajalle suomeksi tai ruotsiksi, ja sitten huoltaja ei osaa suomea eikä ruotsia, niin sittenhän se

vähän niinku tyssää siihen. Että sellainen niinku niiden kaikista heikoimmassa ja haavoittuvimmassa asemassa olevien yksilöiden löytäminen ja tavoittaminen on niinku varmaankin se kysymys just siitä saavutettavuuden näkökulmasta, että just erityisesti kiinnittäisi huomiota esimerkiksi niihin maahanmuuttajataustaisiin tai vammaisiin tai niin edelleen.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Kirjoitit artikkelissasi ”Vähävaraisen lapsen harrastus on oikeus ja investointi” vuonna 2019, että ”Köyhyyttä ylläpitävät päätökset ja niiden päälle liimattava harrastustakuu on kukkien istuttamista lannoittamattomaan maahan”. Näyttäytyykö Harrastamisen Suomen malli kerhoineen nyt juuri tällaisena hoitamattoman puutarharyteikön ainokaisena ruusuna?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

No joo ehkä se on vähän sellainen tietyllä tavalla pistemäinen ruusu, että just jos niinku tälleen metaforisesti ajattelee sitä maaperää, niin olisihan se tosi tärkeätä että valtiotason päätöksenteossa saataisiin vaikkapa perusturva riittävälle tasolle, niin että perheillä olisi taloudellisia mahdollisuuksia harrastamiseen.

Ja sitten taas kuntatason päätöksenteossa niin tuettaisiin sitä kunnan sivistys- ja kulttuuritointa niinku sillä tavalla, että sielläkin luotaisiin niin kuin niitä mahdollisuuksia, että kun tämä on niin kuin julkisen vallan turvattavaksi osoitettu oikeus, niin se että tehtäisiin jatkuvasti eri tasoilla sellaisia pitkäjänteisiä päätöksiä. Että sinänsä tämä Harrastamisen Suomen hanke on niinku kyllä myönteinen ja hyvä asia, mutta se pitäisi nähdä niin kuin tässä laajemmassa kokonaiskuvassa, että näihin asioihin pystytään vaikuttaa myös sellaisella pitkäjänteisellä päätöksenteolla, joka kunnioittaa näitä sivistyksellisiä oikeuksia.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Palaan vielä hetkeksi uhkakuviin, jääkö esimerkiksi koulun kuviskerho kakkoseksi luokkakaverin kalliille jääkiekkoharrastuksen?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

No se on varmasti hyvin mahdollista, että sit siellä niinku todellisuudessa syntyy tällaisia tilanteita, että jos joku tällainen kerhotoiminta leimautuu jollakin tavalla, että siellä on heikommasta sosioekonomisesta taustasta tulevat lapset ja nuoret, niin väistämättä niinku pahimmillaan tässä voi syntyä myös tällaista jonkinlaidista vastakkainasettelua tai hierarkiaa, mikä ei tietenkään ole toivottavaa. Eikä sitä varmasti tällä hankkeella tavoitella. Mutta voihan sillä ehkä olla sellainenkin seuraus joissain tapauksissa.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Olisiko esimerkiksi kulttuuri- tai liikuntasetelin tyyppinen ratkaisu ollut kuitenkin parempi, ettei pääsisi syntymään nyt kärjistetyksi sanoen ”rikkaiden ja köyhien lasten” harrastuksia?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Joo varmaankin. Jos oletetaan, että tällainen seteli olisi, niinku sellaista olisi mahdollista hyödyntää niinku monenlaisissa harrastuksissa, niin kyllähän se ainakin niinku sitten laajentaisi sitä, että mihin voi osallistua. Mutta en minä siihen osaa suoraan ottaa kantaa, että mikä sitten on parempi tai huonompi, että se vaatii varmaankin niinku pidempiaikaista seurantaa ja sitten analyysiä sen niinku kokemusten pohjalta.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Minkälaisilla muilla toimilla tasavertaisia mahdollisuuksia on pyritty tukemaan aikaisemmin?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

No se on varmaankin ollut ehkä vähän sellaista pistemäistä, että hankala sanoa mitään, että on ollut joku yhtenäinen linja, koska vaikka eri kunnissa niin hyvin eri tavoin toteutetaan tätä sivistys- ja kulttuuritointia, että jossain kunnassa saatetaan olla, että pidetään riittävänä sitä, että on vaikkapa kirjasto ja talvisin hiihtolatuja. Siinä on sivistys- ja kulttuuripalvelut näin niinku kärjistäen sanottu, ja sitten joku toinen kunta taas tarjoaa paljon erilaisia mahdollisuuksia.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Millaisia ratkaisuja tai toimenpiteitä toivoisit itse näkeväsi nyt ja tulevaisuudessa?

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Varmaankin se, että sivistykselliset oikeudet ja erityisesti tää itsensä kehittäminen jotenkin astuisivat valokeilaan. Ja otettaisiin silleen niinku tosissaan, että sivistykselliset oikeudet ei tosiaankaan ole ainoastaan sitä niinku koulutukseen liittyvää, vaan siinä on myös hyvin vahvasti tää niinku itsensä kehittämisen puoli. Niin se, että se ensinnäkin tunnistettaisiin sekä valtio- että kuntatason päätöksenteossa niin edesauttaisi sitä, että sitten se oikeus ja mahdollisuus harrastaa voisi niinku myös tosiasiasa toteutua.

Toimittaja Jutta Kuusitaipale:

Minä olen Jutta Kuusitaipale ja keskustelimme siis vähävaraisten lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksista Suomessa väitöskirjatutkija Iina Järvisen kanssa. Kiitos haastattelusta.

Väitöskirjatutkija Iina Järvinen:

Kiitos.